

Miért szeretjük a szappanoperákat? A sorozatfüggés lélektana

Egyszer – nagy, női értetlenségemben – megkérdeztem egy hímnemű barátomat, vajon mi örömet lelnek a férfiak a számomra halálosan unalmas focimeccsek közvetlen vagy tévés közvetítésének nézésében – különösen egymás és söröskorsók társaságában. Ez vajon valamiféle másodlagos nemi jelleg? Meglepetésemre azt válaszolta, hogy ez olyan, mint a nőknek a szappanoperák iránti rajongása. Ők is ismerik a szereplőket, a focistákat, a csapatokat – hozzáteszem, a szabályokat is, melyek sokszor a nők számára rejtélyek –, és izgulnak valamelyik sikeréért.

Válasza csak részben elégített ki, mert jómagam soha szappanoperát nem néztem. De van jó pár közeli hölgyismerősöm, aki rajong a sorozatokért, így elgondolkoztam a témán.

De miért szappanopera? Az elnevezés Amerikából származik, a XX. század első feléből, amikor a háziasszonyok napközbeni mosásuk közben (akkoriban még kézzel és szappannal mostak), fél szemmel tudták nézni kedvenc sorozatukat, vagy korábban a rádióban hallgatták.

Klárát, az értelmiségi és szingli barátnőmet is beszippantotta az egyik! Igen, egy szappanopera – nem is a futball! Egy társaságba keveredett véletlenül, ahol nyitva volt a tévé kora délután – micsoda szokás!, méltatlankodott –, és éppen egy dél-amerikai sorozat sokadik része ment. Szeme rátapadt a képernyőre. A villogó képernyő még a nagy „ellenállókat” is mágnesként vonzza. Gyönyörű házak és tájak, gyönyörű nők és férfiak, ármány és szerelem. A történetből sokat nem értett, hiszen belecsöppent a közepébe, mégis azonnal magával ragadta. A szappanoperák úgy vannak felépítve, hogy bármikor bekapcsolódhat az ember, és hamar megérti az összefüggéseket.

Némi szégyenkezéssel, mintegy titokban már másnap délután, otthoni magányában megnézte a következő részt, akár egy zugivó. Lassan (Lassan? Ugyan már! Szélesebesen.) függővé vált. A legsúlyosabb tünet az volt, amikor fölfedezte, hogy egy másik csatornán esténként ismétlik a korábbi részeket, és arra is rákattant. Tehát délután megnézett egy részt, és este egy másikat az előzmények közül. Ó, a nagy entellektüel! Napi két óra a drága idejéből, amikor olvashatna, tanulhatna, netalán dolgozhatna.

Úristen, panaszkolt! Ez olyan, mint a heroin. Elég egy belövés, és már várja a következő adagot. Valóban olyan. És a jelenség a függőségek sorába illeszthető. Ha nem tud megnézni egy részt, elvonási tünetei lesznek.

Mi a szappanoperák titka?

Azt a hamis látszatot keltik, hogy a való életről van szó, hiszen a hősök rengeteg nehézségen és akadályon mennek át, az élet nehéz, mígnem a végén természetesen eléri a boldogságot. Betegségek, félreértések, hazugságok, gonosz ellenségek, álságos barátnők, akik ott tesznek keresztbe a szerelmeseknek, ahol tudnak. Jók és rosszak. Soha nem átlagosak, összetettek, akikben jó és rossz egyaránt van. Klára barátnőm józanságából (mert kicsit a részegséghez is hasonlít a sorozatnézés, hiszen elkábít, sőt bambává tesz, egy másik világba repít, kiemeli a saját szürke életünkből, elfelejteti saját gondjait) csak annyit sikerült megőriznie, hogy nem a vonzó, jóképű, sőt *szép* főszereplő tetszett neki a legjobban mint férfi, hanem a főgonosz, aki nagyon magával ragadó ember lett volna, ha rossz színészként nem adja elő már a mimikájával is aljas szándékait.

A sorozatok szereplői mintegy családtagjainkká lesznek, izgulunk értük, aggódunk miattuk. Bekerülünk a családba. Nézők vagyunk, mégis családtagok. Nem véletlen, hogy a legfőbb rajongó magányos (mosó)nő. Így, ilyen hamis módon tartoznak valahová, sőt remény csillan bennük, hogy véget érhet

szomorú, egyedülálló életük, hiszen a sorozatokban is történnek csodák, csodás egymásra találások.

A sorozatok forgatókönyvírói profik, ismerik a szakma csínját-bínját, tudják, hogy kell kanyarítani-bonyolítani az eseményeket, és azzal is tisztában vannak, hogyan érjen véget egy rész, mely kielégítetlenül hagyja a nézőt, és arra készíti, hogy semmiképp ne hagyja ki a következő részt.

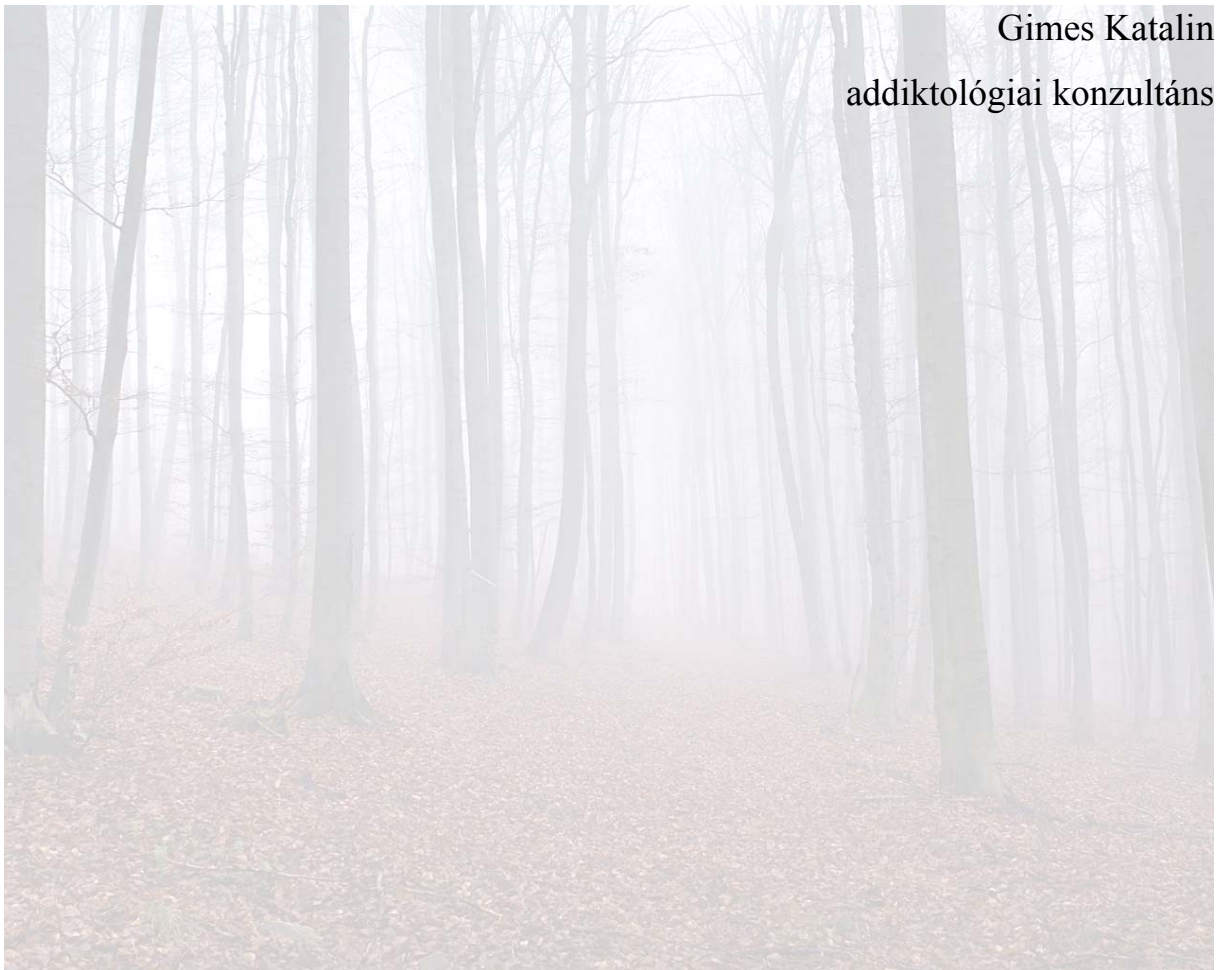
Vajon miért éppen Közép- és Dél-Amerika (Mexikó, Argentína, Venezuela stb.) szállítja a világnak a legsikeresebb szerelmi sorozatokat? Észak-Amerika már jó ideje inkább a krimisorozataival jeleskedik, de az egy másik műfaj. Erre a kérdésre már szociológusok, társadalomtudósok tudnának válaszolni.

A tévésorozatok kényszeres nézése a viselkedési függőségek sorába tartozik, bár a nemrégiben megjelent *Az addiktológiai alapjai* IV. kötetében (ELTE Eötvös Kiadó), mely ezeket tárgyalja, összesen huszonötöt, egyáltalán nem szerepel. De akár a kémiai anyagról, illetve pszichoaktív szerről van szó, akár viselkedési dependenciáról, elmondható mindegyikről, hogy ártalmasak. Miért? Mikortól?

Több kritériumot is felsorol a szakirodalom, melyek között kiemelném, hogy akkortól káros, maladaptív, ha a beteg olyan jelentős időmennyiséget tölt el vele, mely minden más, fontos tevékenységtől elvonja, és ezáltal fontos szociális, foglalkozásbeli vagy egészségesnek tekintett rekreációs tevékenységek feladására kényszeríti. Mivel említettük, hogy a szappanopera-függőség elsősorban magányos emberek (főleg nők) jellemzője, sajnálatos tény, hogy ez csak még inkább elszigeteli őket barátaiktól, emberi kapcsolataiktól. Ha netalántán mégis családban élnek, akkor éppen a családtagoktól fogja őket elvonni, elzárni az adott napi sorozat, a körülöttük levőket csupán zavaró tényezőkként érzékelik kedvenc tevékenységük háborítatlan élvezetében. De

fordítva is történhet a dolog: pl. a családból félig-meddig kirekesztett, terhesnek tartott idős, talán kissé demens családtag menekül a szappanoperák világába.

Buda Béla írja: „...a viselkedési addikciók is azt példázzák, hogy bármi lehet függőség, amit az emberek teljes bevonódással, huzamosabb ideig, más, rájuk kirótt vagy általuk vállalt kötelezettségek helyett végeznek, és ami természetesen mindenféle kompenzáló, pótló örömforrást is magában rejt.”

Gimes Katalin
addiktológiai konzultáns